

moet even sterk gewaarschuwd worden als tegen een te weinig! Er schuilt reeds in het algemeen een gevaar in, de verschillende verschijnselen van onzen tijd sensationeel te behandelen. Zoo sterken indruk het maakt op den onontwikkelden, zoo weerzinwekkend zal het op den duur werken op den critischen hoorder. Het wapen van de sensatie slaat builen, maar geen wonden. Er is niet eene sensationele, maar eene zielkundige behandeling der tegenwoordige verschijnselen en gebeurtenissen noodig.

Daarbij is zonde n prediking nog geen zonde prediking. Ten slotte is de zonde geen moorden noch stelen, geen drinken noch hoereeren, maar dat de menschen het zonder God willen stellen. Wie de zonde niet leek in haren samenhang met de zonden der menscheid, in haar verband met de vorige geslachten en alzoo in haren oorsprong, zal nog achterblijven bij het ongeloof met zijne beschouwing over sociale zonden en erfelijkheid. In dezen is alzoo ook het Woord Gods weer tevens het meest menscheijke woord.

Dit neemt niet weg, dat men door zonden prediking tot zonde prediking moet komen. Zijn uitgangspunt zal de evangelist dus bij voorkeur kiezen in de bestrijding van die zonden, die door de publieke opinie — in zekeren zin het publieke geweten te noemen — worden veroordeeld. Daarbij is er ook een verband tusschen volkszonden en ongeloof. Dit verband is natuurlijk indirect. De conclusie, die een mensch trekken moet uit zijn eigen levensgedrag, drijft hem er dikwijls toe de conclusies van het ongeloof te aanvaarden. Niet ten onrechte heeft iemand op den drank de dichtregels toegepast:

Recht, Sitte, Tugend, Glauben und Gewissen
Hat der Tyran aus seinen Brust gerissen.
(Recht, zeden, deugd, geloof, geweten
Heeft de Tyran uit uwe borst gescheurd!)

En de lezer kent waarschijnlijk wel het bekende rijmpje:

De helsche macht van d'Alcohol
Maakt kerken leeg en kerkers vol.

Reeds uit zelfverweer dus moet de evangelisatie zich met de bestrijding van het drankmisbruik inlaten. Met name ook bij de evangelisatielektuur is dit geschied. Zoo komen bijv. onder de traktaten van het Geref. Traktaatgenootschap „Filippus“ 25 soorten van traktaten voor, tegen deze volkszonde gericht. Het traktaat „Is er nog hoop voor een dronkaard?“ beleefde 10 drukken, „Oude en Nieuwe Slavernij“ bracht het er tot 8 en „In de kroeg“ werd 7 maal gedrukt. Dit laatste inzonderheid is zeer goed geschreven. Het duidt ook de roeping der evangelisatie ten deze aan, als het zegt: „de kroeg is een slot des duivels, waarmede hij oorlog voert tegen God en Zijn Volk“.

Eene juiste omschrijving van de taak der evangelisatie ligt in de uitdrukking: Getuigen en Redden. Wie zich echter wel eens heeft ingelaten met reddingsarbeid onder dronkaards, weet hoe moeilijk dit is. De gewone vorm van de evangelisatie is hiervoor onvoldoende. Een huisbezoek haat hier zonder meer niets. In 99 gevallen zal de dronkaard u met vochtige oogen toestemmen, dat gij gelijk hebt en in alle 100 gevallen zal hij blijven drinken. Om een denkbeeld te ontvangen, hoe sterk de banden dezer zonde knellen, moet men b.v. eens lezen het dagboek van Vine Hall, die door de uitgave van zijn „De Zondaarsvriend“ zoo veel zegen heeft geslicht. In dit pijnlijk-eerlijke geschrift blijkt hoe zwaar en lang de worsteling van zijn geloof tegen deze zonde heeft geduurd.

Direct zij vooropgesteld, dat hier aan zit een algemeene kant. Geen enkele boezemzonde wordt anders dan na bangen strijd en menige nederlaag losgelaten. Bij zonden tegen de zeden — als dronkenschap en ontucht — wordt openbaar, wat bij andere zonden verborgen blijft. De band, waarmede ten slotte elke zonde den mensch gebonden houdt, is de leugen. Niemand bedrikt zich uit dorst — al treedt hij voortgezet drinken ook eene lichamelijke prikkel op — maar evenals elk kwaad verengt de zonde het bewustzijn, tot gansch de aandacht is geconcentreerd op het te verwachten lustgevoel, dat de bedwelming brengen zal. Die leugen te ontmaskeren is hier gelijk van zelf spreekt de eerste taak.

Maar aan zonden van dezen aard zit toch eene bijzondere zijde, welke niet verwaarloosd mag worden. Een dronkaard begaat in zijn drinken eene zonde, die hem schuldig stelt. Maar hij is ook een slachtoffer van eene gemeenschapszonde. Daar is hier een dubbele samenhang. Ten eerste hangt zijn zonde samen met zonden van het voorgeslacht: hij is veelal erfelijk belast. En ten tweede is er samenhang met de zonde der maatschappij, die het hem met hare drinkgewoonten (in sommige streken kan men spreken van zuipgewoonten), bijna onmogelijk maakt niet te vallen. Er zijn op het platteland streken, waar men geen handeling verricht zonder glaasje, zelfs bij het huisbezoek moet het slokje de tong losmaken. En de stad heeft ontelbare plaatsen van verleiding, waar de zonde onopgemerkt kan worden bedreven.

De taak der reddende liefde is nu zooveel van deze macht der verleiding weg te nemen als mo-

gelijk is. Daartoe moet een slachtoffer der drank-zucht in eenen kring worden opgenomen, die zijne schreden bewaakt, hem na iederen misstap weer op de been helpt, met hem strijdt tegen zijne gewoonten, met trouwe vriendenhanden hem schoort en nooit aan hem wanhoopt. In de hoofstad hebben wij daartoe o.a. de Chr. Orde van Drankbestrijders „Het Blauwe Kruis“. Eene nog jonge en kleine vereeniging, die echter met veel zegen werkt. Zelf heb ik eenige gevallen ter behandeling aan hen overgedragen.

Als uiterste middel blijft over de onverbeterlijke drinkers een tijdlang in een asyl op te nemen, waar getracht wordt hen te doen bereiken, wat in de maatschappij voor hen onmogelijk bleek. Het ligt echter buiten mijn bestek dit speciaal onderdeel te behandelen. Het ligt trouwens op de grens van het evangelisatiewerk. Eene persoonlijke herinnering wil ik echter inlaten. Den vorigen zomer bezichtigde ik het asyl voor dronkzuchtigen „Eckhardsheim“ bij Kracks (Westfalen). De directeur Pastor Dietrich leidde mij rond. Toen trof het mij, dat hij telkens bij het begroeten van een verpleegde, diep zijn hoofd afdam. Gij gevoelt het doel: het zelfrespeet in zulk een ongelukkige aan te kweeken. Daarin ligt ook voor ons een les. Juist de evangelisatie kan hier zoo zegenrijk werken. Terwijl het ongeloof ten slotte niet anders kan zeggen dan, dat de natuur geen absolute verleent voor gepleegde overtredingen, kan de evangelist prediken, dat hoeren zelfs aan priesters en schriftgeleerden kunnen voorgaan in het Koninkrijk Gods.

Niet onbesproken kan blijven, hoe ten slotte het algemeen levensgedrag der christenen dezen arbeid der reddende en getuigende liefde kan en moet ondersteunen. Zoals ik zeide is het drankvraagstuk een maatschappelijk vraagstuk en is de dronkaard ten deele een slachtoffer van de zonden der samenleving. Elke poging, die ten doel heeft, het gevaar voor deze zonde weg te nemen, moet dus toegejuicht worden. Het besef hiervan kon in onze kringen sterker zijn. Het is heerlijk menschen te redden, het is heerlijker als er geen menschen te redden zijn. Toen William Booth zijn reddingswerk aanving, verscheen in een der Engelsche bladen eene pakkende illustratie. Het stelde John Bull voor tusschen den generaal en een drankhandelaar. Booth kreeg een bedrag met de woorden: „Redt het verdronken tiende deel“. De handelaar kreeg het 10-dubbele met de woorden: „Zorg, dat het 10e deel voltallig blijve“. De voornaamste taak der Evangelisatie ten deze is het redden van dronkaards. De voornaamste taak van de Drankbestrijding is het omzetten der maatschappelijke gewoonten. Maar plicht en eisch is hierbij wederkerige steun. En dan moet niet zonder wrovel getuigd worden, dat de christenen eene schoone gelegenheid om voortaan te staan, jammerlijk hebben verzuimd!

Hoofdzakelijk kwam dit omdat men er geen oog voor had, dat de alcoholische dranken inplaats van een natuurgenoet een beschavingsvergift zijn geworden. Men verdedigde zijn glaasje „op zichzelf beschouwd“. Wonderlijke naïviteit, alsof er in de wereld iets op zichzelf voorkwam, alsof niet alles in elkander greep!

Van Gereformeerde zijde is eens zelfs de geheelonthouding genoemd „eene oude kelderij in een nieuw kleed“. Zulk eene dwaasheid behoeft gelukkig nu niet meer bestreden te worden. Hier past de opmerking, dat tekstenkennis nog geen Schriftkennis is. En ik volsta „De Negerhut“ te citeren, als St. Clare aan zijn rechtzinnige nicht de vraag voorlegt:

„Is dat godsdienst, dat minder billijk, minder edelmoedig, minder rechtvaardig, minder medoogend voor den mensch is, dan mijn eigen ongodsdienstig, aardschgezind, verblind gemoed?“

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Psychologische Romankunst.

V. Opbouwende invloed van moderne literatuurbespreking.

Wat ik in m'n beide vorige artikelen schreef over de verdiensten der psychologische literatuur, bedoelde, de waardeeringsmogelijkheid, zooals ik haar gesteld en begreep had, nader te illustreeren.

Ik trachtte met enkele voorbeelden m'n bewering te staven, dat waardeering in bepaald verband en onder bijzondere omstandigheden mogelijk kan zijn, maar overigens een strenge begrenzing haar nauwkeurig omlijnt. Van waardeering in 'algemeen kan nimmer sprake zijn, (formeel dan uitgezonderd), aangezien de algemeenheid der moderne letterkunde, dus ook die der psychologische kunst, beginselen weerspiegelt, die met ons christelijk belijden volkomen in strijd zijn. Maar, wijl verschillende omstandigheden (die ik in m'n inleidend artikel aangaf) het noodig maken, dat we de quaestie der waardeering overwegen, kunnen we door afzonderlijke boekbespreking de gevallen, waar een zekere artistieke erkenning verdient, opsporen en recht doen wedervaren. Juist omdat de maatstaf waarnaar gemeten wordt toch altijd is de eisch van ons christelijk beginsel en dit moeilijke werk

alleen door tot oordeelen bevoegde menschen geschieden kan, is er weinig gevaar voor misplaatste erkenning. En het groote voordeel is, dat een dam wordt opgeworpen tegen het steeds grooter wordende enthousiasme, dat onze jongere intellectuelen benevelt.

Dit resultaat is niet alleen reeds voldoende, om de wenschelijkheid van afzonderlijke boekbespreking te betoogen, maar bewijst ook de noodzakelijkheid daarvan, omdat zij de eenige manier is, om de moderne literatuur in haar verdienste te benaderen. Tegelijk echter biedt zij de gelegenheid, om principieel opbouwenden arbeid te verrichten. De bedoeling van dit artikel is, zulks nader aan te toonen; daarmede los ik tevens een vroeger gedane belofte in.

Verscheidene malen reeds wees ik er op, dat we met een volkomen negeren van de nieuwere literatuur, het gevaar dat van die zijde ons bedreigt, niet ontkomen. De bijzondere bekoring die van haar uitgaat met name tot de studeerende jeugd, maakt het noodig, dat de christelijke opvoeding volle aandacht wijdt aan de verhouding, waarin zij staat tot de moderne literaire kunst. Misschien is het wel voor een groot deel de neiging tot het negatieve, eigen aan den critischen zin der rijpere jeugd, die zoo grooten invloed verschaft aan de tegenwoordige literaire productie, maar dan juist is het plicht van christelijke paedagogiek door positiviteit, beginselomlijning, bij te brengen, dezen trek onschadelijk te maken. Zij moet den jongere door samenspreking en in geschrifte leeren onderscheiden, wat de eisch is van Gods Woord en wat in de nieuwere kunst daarmede in strijd is. En dan krijgt ge vanzelf de gelegenheid opbouwenden arbeid te verrichten. Want als ze in haar eerste taak is geslaagd, heeft ze den akker des harten gezuiverd van onkruid en is er weer plaats voor het goede zaad.

Inderdaad is met name in de psychologische kunst veel materiaal voor zulk een arbeid voorhanden. Want als men scherp inzielt in de verhoudingen die zij weergeeft, blijkt, dat zij natuurlijk onbewust en ongewild, de waarheid bewijst van wat Gods Woord leert. Dit valt gemakkelijk aan te toonen en met voorbeelden te verduidelijken.

Echte kunst, dat is dus door waarneming gewekte zielsmotie, geeft de werkelijkheid van het leven te zien. En daarin staan diep ingedrukt de voetsporen des Almachtigen. Nu eens blijkt uit het beloop der feiten de gerechtigheid Gods, dan weer straalt van achter een zwarte wolkenbank van zonde, Zijn ontfermend mededoogen. In ander verband weer leeren de gevolgen van een leven in de boosheid, dat de bezoldiging der zonde de dood is en elders wordt bewaarheid, dat die ver van Hem de weelde zoeken zullen vergaan en dat Hij uitroeit die Hem smaden. De moderne literatuur ziet dit alles natuurlijk niet, maar juist waar ze echte kunst is en het leven weergeeft zooals het is, in z'n gevolgen uit oorzaken en resultaten uit beginselen, reproduceert ze ook deze dingen. En de christen, die ze weet, leest uit de feiten deze waarheden af en kan ze anderen doen zien. En zelfs daar, waar wel bewustheid is en een opzettelijk zich keeren tegen wat God heeft ingezet duidelijk blijkt, zelfs, of misschien juist daar, valt de nimmer falende uitkomst van Gods getuigenis uit de noodzakelijke gevolgen der opvattingen met den vinger aan te wijzen. Zeker, die gevolgen worden vaak verbloed, zooals in de tendens-romans, maar daarmede is ook het doodvonnis gestreken over de artistiekeit; daar is de echtheid weg, die levensadem is voor de kunst, daar is, als door ruwe sloopershanden, haar zuiverheid geschonden. Wat echte kunst is, draagt de elementen in zich, die ik daar noemde. En dat is het materiaal, waarmede in samenspreking opbouwende arbeid te verrichten is.

Men kan den jongen lezer de feiten en toestanden doen analyseren, zoodat ze in hun oorzakelijk verband scherp voor hem staan en dan opnieuw het geheel reconstrueeren, maar nu langs de lijnen, die een christelijke levensbeschouwing trekt. Men kan den eisch van Gods gebod ten opzichte van bepaalde verhoudingen eerst vaststellen en dan toepassen op de situatie, die een literatuuruiting schept, om te doen blijken, waar de oorzaak ligt van beschreven mislukkingen. Dat eindeloos zoeken toch nimmer tot vinden leidt, wat zoo herhaaldelijk in de moderne literatuur te zien is, kan op deze wijze bewezen worden, omdat buiten den Zaligmaker der zielen nergens rust te vinden is voor 't onrustige hart. En als men over deze en dergelijke dingen heeft gesproken en den jongen lezer tot de erkenning daarvan gebracht heeft, dan is de gelegenheid daar, om, los van literatuur en besproken boek, hem persoonlijk te stellen voor deze feiten, als ook geldend voor hem.

In den breede zou dit alles uit te werken zijn, maar dit valt buiten het bestek van m'n artikel. Bovendien wijst hier de practijk vanzelf den weg. De wijze van doen is naar de behoeften van het oogenblik geheel verschillend — maar de uitkomst is altijd dezelfde: men stelt den zoon of leerling voor de beslissende levensvraag, hoe hij den toorn Gods over zijn zonde kan ontgaan en weder tot genade komen. Dat is opbouwende werken, aan de hand van bespreking der moderne literatuur.